

УДК. 65.011.12 : 330.322

Г. А. ОТЛИВАНСЬКА^{1*}

^{1*} каф. економіки підприємства та корпоративного управління, Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова, вул. Кузнечна 1, Одеса, 65029, Україна, ел. пошта: g.otlyvanska@onat.edu.ua

ЕКОНОМІЧНА ЦІННІСТЬ, КОРИСНІСТЬ ТА ВАРТІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Метою статті є визначення сутнісних аспектів та формулювання понять економічна цінність, корисність, вартість інвестиційної діяльності підприємства відповідно до змісту та значення інвестиційної діяльності в формуванні цінності підприємства для стейкхолдерів. **Методика.** Теоретичною основою роботи є праці вітчизняних та закордонних вчених з питань корисності та вартості, інвестиційної діяльності, ціннісно-орієнтованого менеджменту, теорії стейкхолдерів. Методи дослідження ґрунтуються на методах узагальнення та систематизації, аналізу та синтезу, індукції та дедукції. **Результати.** В статті досліджено інвестиційну діяльність підприємства як органічно невід'ємну складову його економічної діяльності. Визначено, що об'єкти інвестування підприємства є драйверами створення цінності, а результати інвестиційної діяльності є індикаторами, що характеризують її вклад в формування результатів економічної діяльності підприємства. **Наукова новизна.** Надано авторське тлумачення понять економічна цінність та корисність інвестиційної діяльності підприємства, які на відміну від загальноприйнятого трактування характеризують процесність діяльності, а не її результат. Сформульовано поняття вартість інвестиційної діяльності підприємства, що розглядається як грошовий вираз її економічної цінності, віддзеркалюючи єдність економічної корисності інвестиційної діяльності та інвестиційних витрат на її досягнення. Проведено декомпозицію взаємозв'язку між корисністю, економічною цінністю та вартістю інвестиційної діяльності підприємства, що відображає поступовий вплив та значимість інвестиційної діяльності підприємства в формуванні результатів його економічної діяльності та у підсумку відбивається у ринковій капіталізації, іміджі та, відповідно, цінності підприємства. **Практичне значення.** Застосування отриманих результатів при визначенні майбутніх об'єктів інвестування, дозволить менеджменту підприємства сформулювати передумови створення базової цінності економічної діяльності підприємства як основи розвинення цінності підприємства для стейкхолдерів.

Ключові слова: базова цінність; вартість; драйвери; інвестиційна діяльність підприємства; економічна діяльність; економічна цінність; корисність; стейкхолдери.

Постановка проблеми

В сучасному науковому світі «цінність» є одним із основних понять стратегічного управління, що активно використовується у теорії ціннісно-орієнтованого менеджменту та зацікавлених сторін (стейкхолдерів) [2, 7, 13-14]. Разом з цим, до теперішнього часу серед науковців не склалося єдиної позиції стосовно тлумачення її сутності. Крім того, поширення практики стратегічного управління, орієнтованого на зростання цінності підприємства, у різні види та сфери його діяльності обумовлює необхідність уточнення трактовки понять «цінність», «корисність» та «вартість», що забезпечить однозначність розуміння цих термінів при прийнятті управлінських рішень, зокрема в контексті інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сутність категорії цінність, її співвідношення з корисністю та вартістю завжди знаходились у центрі фундаментальних економічних досліджень. Багато відомих дослідників приділило увагу цінності як економічній категорії, що лягло в основу різних напрямів та теорій в економіці [11, с. 1201, 1388-1402].

Актуальні проблемні питання щодо змісту та формулювання терміну «цінність» знайшли своє відображення у працях Акуленко В. Л., Бойко М., Бушуєва С. Д., Килосової В. В., Новікової І. В., Репіної А. В., Харитоновна Д. А. [1-3, 5-6, 8] тощо. Однак, існуючі роботи, як правило, концентрують увагу на цінності як результаті діяльності (товарі або послугі), а не на цінності діяльності як процесу. Тому, дослідження цінності інвестиційної діяльності підп-

риємства, що є процесом, потребує подальшого розвитку.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення сутнісних аспектів та формулювання понять економічна цінність, корисність, вартість інвестиційної діяльності підприємства відповідно до змісту та значення інвестиційної діяльності в формуванні цінності підприємства для стейкхолдерів.

Виклад основного матеріалу

Успішність економічної діяльності підприємства, як суб'єкта ринку, багато в чому залежить від її цінності для стейкхолдерів [1-3, 7, 13-14].

В економічній теорії трактування поняття цінність тісно пов'язане з корисністю, яка є абстрактною категорією, що застосовується в економічній теорії для визначення задоволення, яке отримують люди від споживання блага [9].

Відповідно до теорії граничної корисності, економічна корисність блага залежить від ступеня обмеженості цих благ, насичення потреб, отже, зростання виробництва благ не прямо пропорційне зростанню економічної корисності цих благ, так як ці блага в міру збільшення їх наявної кількості знецінюються, стають менш обмеженими, менш корисними [12, с.151]. У сучасній науковій літературі «корисність» тлумачиться як здатність задовольняти потреби або як межа чи ступінь задоволення, що отримує суб'єкт при споживанні товару (послуги), веденні будь-якої діяльності.

Також слід відмітити, що більшість наукових робіт, присвячених ціннісно-орієнтованому менеджменту на українській і російській мовах розглядають поняття «цінність» і «вартість» як тотожні, що є наслідком або недосконалого перекладу з англійської мови, або з розглядом цих понять як синонімів. Дане питання, на наш погляд, досить повно і з різних боків розкрито в роботах В. В. Килосовой і А. В. Репіної [5, 8]. Зокрема, Репіна А. В. відзначає [8]: «У сучасному економічному словнику термін «цінність» має значення: значимість товару, речі, продукту, активу для споживача; будучи вимірною в грошовому вираженні, отримує назву «вартість»; річ, що володіє цінністю». Наприкінці статті Репіна А. В. робить висновок: «Вартість – це здатність предмета або явища бути засо-

бом взаємного обміну і ринкової взаємодії, тобто створювати економічні ефекти. При цьому універсальною категорією, що зводить різноманітні економічні можливості предметів і явищ до єдиної основи, є їх цінність. Незважаючи на те, що поняття вартості досі є однією з фундаментальних економічних категорій, її специфічні економічні ефекти не можуть бути пояснені, не вдаючись до поняття цінності. Таким чином, економічна категорія цінності є первинною по відношенню до поняття вартості».

Більш точно, в контексті економічних відносин, зміст поняття цінність у науковій літературі розкриває термін «економічна цінність», що розглядається Ковалевим В. В. як «...характеристика об'єкту, що означає його певну значимість в економічних відносинах. У розвиненій економіці порівнянність окремих об'єктів, що виявляється в обмінних операціях, досягається шляхом присвоєння економічній цінності грошової оцінки – вартості. В ринковій економіці розмір грошової оцінки об'єкту, що потенційно або фактично торгується визначається ринком» [10, с. 319].

Отже, економічна цінність є категорією, що одночасно є носієм як вартісних характеристик, так і тих, що відображають значимість певного об'єкта на ринку. Крім того, безумовно, цінність є суб'єктивним поняттям, що залежить від системи цінностей властивих конкретному суб'єкту економічних відносин, цілей, які він переслідує від володіння, управління, взаємодії з об'єктом цінності або його застосуванням.

Підсумовуючи зазначене, на рис.1 зображено взаємозв'язок понять «економічна цінність», «корисність» та «вартість».

Отже, економічна цінність будь якого об'єкту (процесу або явища), залишаючись суб'єктивною категорією, значною мірою залежить від його корисності та має грошове вираження у його ринковій вартості, або у потенційній вартості, яку готові сплатити, зацікавлені в даному об'єкті цінності сторони.

В економічній теорії при вивченні цінності зазначається: «...сутність цінності, її субстанція – це певна економічна діяльність, яка включає мету (результат) і засіб (витрати). Економічна цінність є, в свою чергу, єдністю результату (корисності) і витрат» [12, с.150]. В даному контексті інвестиційна діяльність через інвестиційні витрати виступає засобом досягнення

цінності, який формує та закладає основи розвитку економічної діяльності підприємства.

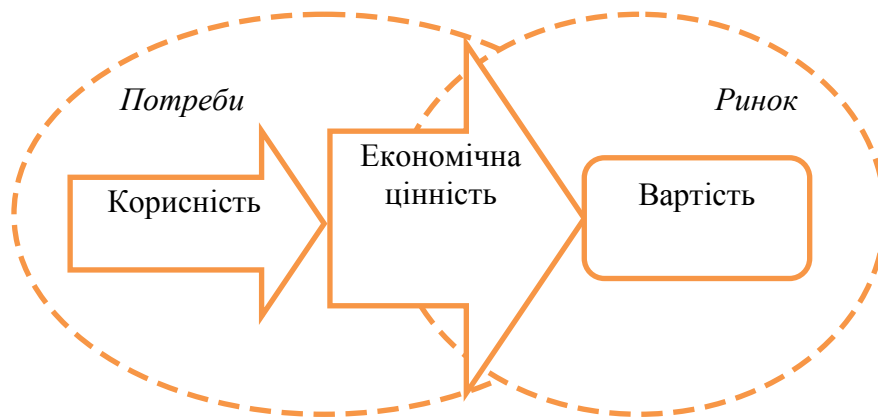

Рис. 1. Взаємозв'язок понять «економічна цінність», «корисність» та «вартість»

Джерело: авторська розробка

Розуміючи під інвестиційною діяльністю процес обґрунтування та реалізації найбільш ефективних форм вкладення капіталу, спрямованих на розширення економічного потенціалу підприємства [4, с. 384] та, враховуючи зміст розглянутих вище категорій, сформулюємо поняття «корисність», «економічна цінність» та «вартість» інвестиційної діяльності підприємства.

Інвестиційна діяльність підприємства є органічно невід'ємною складовою його економічної діяльності. Тому її корисність, цінність та вартість можна дослідити лише з точки зору існуючого взаємозв'язку та впливу на економічну діяльність підприємства. Результати інвестиційної діяльності підприємства не «споживаються» у загальному розумінні, а застосовуються у операційній або фінансовій діяльності (є засобом досягнення мети), забезпечуючи створення, підтримку або розвиток базису функціонування економічної діяльності. Виходячи з цього твердження, поняття корисність, економічна цінність та вартість інвестиційної діяльності підприємства можна трактувати наступним чином.

Корисність інвестиційної діяльності підприємства відображає її здатність щодо формування корисності економічної діяльності підприємства для стейкхолдерів через впровадження реальних та фінансових інвестицій. Виходячи з цього корисність інвестиційної діяльності підприємства може бути охарактеризована через напрями інвестиційної діяльності, специфічні характеристики інвестиційних проектів, що

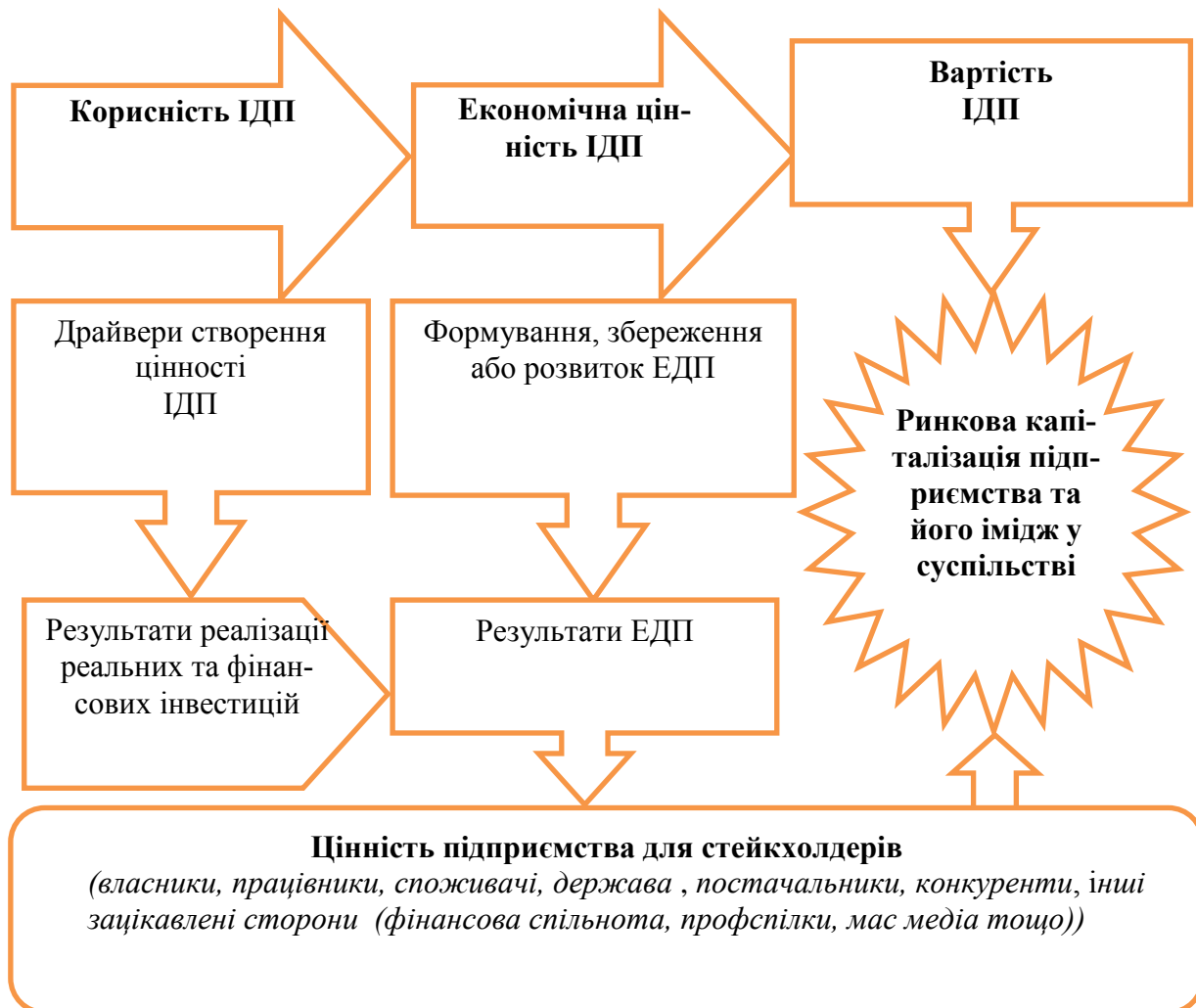
реалізуються, або плануються до реалізації підприємством, їх відповідність сучасним напрямкам розвитку операційної діяльності та/або дохідність, прибутковість, тощо. Отже, «корисність інвестиційної діяльності підприємства» це здатність створювати основу (базис) збереження та/або зростання корисності його економічної діяльності через активацію певних драйверів створення цінності, якими виступають реальні та фінансові інвестиції підприємства.

Сутність економічної цінності інвестиційної діяльності підприємства полягає у значенні, місці або вкладі інвестиційної діяльності в формування результатів економічної діяльності підприємства. Таким чином, через провадження інвестиційної діяльності закладається основа створення та зростання цінності підприємства, як економічного об'єкту, що виступає реальним або потенційним джерелом блага для стейкхолдерів. Тобто економічна цінність інвестиційної діяльності підприємства може бути виражена через індикатори, що відображають збереження та/або поліпшення результатів економічної діяльності в наслідок реалізації інвестиційної. Отже, економічна цінність інвестиційної діяльності є внутрішньою характеристикою підприємства, що полягає у значимості інвестиційної діяльності для збереження та розвитку економічної діяльності підприємства, що впливає на її результати, генеруючи економічну цінність підприємства для стейкхолдерів.

Вартість інвестиційної діяльності підприємства, як грошовий вираз її економічної цінності, віддзеркалює єдність економічної корисності

інвестиційної діяльності та інвестиційних витрат на її досягнення. Виходячи з цього, вартість інвестиційної діяльності підприємства в абсолютному виразі може бути охарактеризована через загальні обсяги реалізованої інвестиційної діяльності та заплановані обсяги інвестування на певний період часу, а у відносному вимірі, через співвідношення обсягів інвестиційної діяльності з чистим доходом підприємства.

Дослідження сутнісних аспектів економічної цінності інвестиційної діяльності підприємства дозволяє стверджувати, що кількісно виміряти її дуже складно. Проте, першим кроком на цьому шляху може бути декомпозиція взаємозв'язку між корисністю, економічною цінністю та вартістю інвестиційної діяльності підприємства, що певним чином характеризує роль та значимість інвестиційної діяльності в формуванні цінності економічної діяльності підприємства (рис. 2).

ІДП – інвестиційна діяльність підприємства;

ЕДП – економічна діяльність підприємства.

Рис. 2. Декомпозиція взаємозв'язку корисності, економічної цінності та вартості інвестиційної діяльності підприємства

Джерело: авторська розробка

Висновки

В статті досліджено сутнісні аспекти та наведено авторське тлумачення понять економічна цінність, корисність та вартість інвестиційної діяльності підприємства, які на відміну від загальноприйнятого трактування характеризують процесність діяльності, а не її результат, відображаючи зміст та значення інвестиційної діяльності в формуванні цінності економічної діяльності підприємства для стейкхолдерів.

Декомпозиція взаємозв'язку між корисністю, економічною цінністю та вартістю інвести-

ційної діяльності підприємства відображає системний вплив та значимість інвестиційної діяльності підприємства в формуванні результатів його економічної діяльності, які, у свою чергу, відтворюються у ринковій капіталізації, іміджі та, відповідно, цінності підприємства.

Визначення майбутніх об'єктів інвестування, як драйверів цінності, дозволить менеджменту підприємства сформулювати передумови створення базової цінності економічної діяльності підприємства як основи розвинення цінності підприємства для стейкхолдерів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Акуленко В.Л. Аналіз теоретичних підходів до управління інвестиційною діяльністю підприємства / В.Л. Акуленко, І.В. Новікова // Вісник СумДУ. Серія «Економіка», 2012. – №3. – С 66-73.
2. Бойко М. Методологічні основи формування ціннісно-орієнтованого управління підприємствами / М. Бойко // Вісник КНТЕУ, 2009. – №5. – <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2009/05/9.pdf>
- Бушуев С.Д. Ценностный подход в управлении сложных систем [Электронный ресурс] / С.Д. Бушуев, Харитонов Д.А. – Режим доступа: <http://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-1/10-15byshyev.pdf>
4. Економіка телекомунікацій: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів]; за заг. ред. В.М. Орлова. – О.: ОНАЗ, 2014. – 512 с.
5. Кылосова В.В. «Ценность» и «стоимость» как экономические категории / В.В. Кылосова // Современные тенденции развития науки и технологий, 2016. – №7–8. – С. 57-61.
6. Новікова І.В. Вартісно-орієнтоване управління інвестиційною діяльністю підприємства : дис. к-та. екон. наук: 08.00.04 / І.В. Новікова. – Суми.: Сумський державний університет, 2013. – 219 с.
7. Отливанская Г.А. Управление инвестиционной деятельностью предприятия на основе ценности / Г.А. Отливанская // «Бизнес Информ», 2017. – №3. – С. 159-163.
8. Репина А.В. Семантика и соотношение понятий ценности и стоимости в контексте маркетинговых исследований [Электронный ресурс] / А.В. Репина // Проблемы современной экономики, 2012.–3(43). – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=4204> (дата обращения 31.01.2017)
9. Теорія граничної корисності поведінки споживача <https://www.slideshare.net/alegre380/3-39179408>
10. Финансы организаций: учеб. / В.В. Ковалев, Вит. В. Ковалев.-М.:Проспект, 2006. – 352 с.
11. Шумпетер Й. История экономического анализа : В 3-х т. / Пер. с англ. Под ред. В.С. Автономова. СПб.: Экономическая школа, 2004, Т.3. – 678 с.
12. Экономическая теория: Учебник / Под общ. ред. акад. В. И. Видяпина, А. И. Добрынина, Г. П. Журавлевой, Л. С. Тарасевича. – М.: ИНФРА-М, 2003 – 714 с.
13. Arnold G., Davies M. Value-Based Management: Context and Application / G. Arnold, M. Davies. – John Wiley & Sons.: Chichester, UK., 2000.–384 p.
14. Freeman R. Edward. Strategic Management: A stakeholder approach / R. Edward. Freeman. – Boston: Pitman, 1984. – 276 p.

Г. А. ОТЛИВАНСКАЯ^{1*}

^{1*} каф. економіки підприємства і корпоративного управління, Одеська національна академія зв'язи ім. А.С. Попова, ул. Кузнечная 1, Одесса, 65029, Україна, ел. пошта: g.otlyvanska@onat.edu.ua

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЦЕННОСТЬ, ПОЛЕЗНОСТЬ И СТОИМОСТЬ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель. Целью статьи является определение сущностных аспектов и формулировка понятий экономической ценности, полезности, стоимости инвестиционной деятельности предприятия в соответствии со значением инвестиционной деятельности в формировании ценности предприятия для стейкхолдеров. **Методика.**

Теоретической основой работы являются труды отечественных и зарубежных ученых по вопросам полезности и стоимости, инвестиционной деятельности, ценностно-ориентированному менеджменту, теории стейкхолдеров. Методы исследования основываются на методах обобщения и систематизации, анализа и синтеза, индукции и дедукции. **Результаты.** В статье инвестиционная деятельность предприятия исследована как органичная неотъемлемая составляющая экономической деятельности. Определено, что объекты инвестирования предприятия являются драйверами создания ценности, а результаты инвестиционной деятельности – индикаторами, характеризующими ее вклад в формирование результатов экономической деятельности предприятия. **Научная новизна.** Приведено авторское толкование понятий экономическая ценность и полезность инвестиционной деятельности предприятия, которые в отличие от общепринятой трактовки характеризуют процессность деятельности, а не ее результат. Сформулировано понятие стоимость инвестиционной деятельности предприятия, рассматриваемое как денежное выражение ее экономической ценности, отражающее единство экономической полезности инвестиционной деятельности и инвестиционных расходов на ее достижение. Проведено декомпозицию взаимосвязи между полезностью, экономической ценностью и стоимостью инвестиционной деятельности предприятия, которая отражает постепенное влияние и значимость инвестиционной деятельности предприятия в формировании результатов экономической деятельности, и в итоге, рыночной капитализации, имидже и, соответственно, ценности предприятия. **Практическое значение.** Применение полученных результатов при определении будущих объектов инвестирования, позволит менеджменту предприятия сформировать предпосылки создания базовой ценности экономической деятельности предприятия как основы разложения ценности предприятия для стейкхолдеров.

Ключевые слова: базовая ценность; стоимость; драйверы; инвестиционная деятельность предприятия; экономическая деятельность; экономическая ценность; полезность; стейкхолдеры.

G. OTLYVANSKA^{1*}

^{1*} PhD in Economics, associate professor, Economics of enterprise and corporate management department, O.S. Popov Odesa National Academy of Telecommunications, st. Kuznechna, 1, Odesa, 65029, Ukraine, e mail: g.otlyvanska@onat.edu.ua

THE ECONOMIC VALUE, UTILITY AND COST OF AN INVESTMENT ENTERPRISE'S ACTIVITY

The purpose. The purpose of the article is to define the substantive aspects and to formulate the terms of the utility, economic value, and cost of an investment enterprise's activity. These terms clarify the sense and meaning an investment activity in the value creation of an enterprise for its stakeholders. **Method.** The theoretical base is the research of Ukrainian and foreign scientists about a utility and value, an investment activity, a value-oriented management, theory of stakeholders. Methods of research are based on the methods of generalization and systematization, analysis and synthesis, induction and deduction. **Results.** There is research on an investment enterprise's activity as an organic and inseparable part of an economic activity. The article is defined that the investment objectives are drivers of value creation. In addition, the results of an investment enterprise's activity are indicators that characterize its contribution in the formation of the economic enterprise's activity results. **Scientific novelty.** The author's definitions of the utility, economic value, and cost of an investment enterprise's activity are given. The definitions characterize these terms as a process rather than as general terms that are characterized as a result. A cost of an investment enterprise's activity is considered as a monetary form of an economic value, which reflects the integration of an economic utility and its investment expenditure. The link among the utility, economic value, and cost of an investment enterprise's activity is considered. It reflects the step-by-step influence and meaning of an investment enterprise's activity in the formation of the results of an economic activity. The results are afterwards reproduced in market capitalization and enterprise image, which, as a result, affect an enterprise's value for its stakeholders. **The practical significance.** The article results can be applied to an enterprise's management when the future objectives of investing are defined. They can be helpful in creation of the base value of an economic enterprise's activity in order to improve the value of the enterprise.

Keywords: base value; cost; drivers; economic value; economic activity; investment enterprise's activity; stakeholders; utility.

REFERENCES

1. Boiko M. (2009) Metodolohichni osnovy formuvannia tsinnisno- orientovanoho upravlinnia pidpriemstvamy, *Visnyk KNTEU*, 5, Retrieved from <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2009/05/9.pdf>
2. Otlivanska G. (2017) Upravlenye ynvestytsyonnoi deiatelnosti predpriatia na osnove tsennosti, *Biznes Inform*, 3, pages 159-163.
3. Arnold G., Davies M. (2000) *Value-Based Management: Context and Application*, UK: Wiley & Sons. Chichester
4. Freeman R. Edward (1984) *Strategic Management: A stakeholder approach* Boston: Pitman.
5. Shumpeter Y. *Istoriya ekonomicheskogo analiza* (2004) (V.S. Avtonomova (Ed. Trans). SPb.: Ekonomicheskaya shkola. V.3.
6. Akulenko V.L., Novikova I.V. (2012) Analiz teoretychnykh pidkhodiv do upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu pidpriemstva, *Visnyk SumDU, Seriya «Ekonomika»*,3, pages 66-73.
7. Bushuev S.D., Kharytonov D.A. Tsennostnyi podkhod v upravlenyiu slozhnykh system elektronnoi resurs Retrieved from <http://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-1/10-15byshyev.pdf>
8. Kylosova V.V. (2016) «Tsennost» i «stoimost» kak ekonomicheskiye kategorii, *Sovremennyye tendentsii razvitiya nauki i tekhnologii*, 7–8, pp. 57-61.
9. Novikova I.V. (2013) “Value-oriented management of a company’s investment activity” Thesis of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.04, Sumy State University, Sumy, Ukraine, 219 p.
10. Repina A.V. (2012) Semantika i sootnosheniye ponyatiy tsennosti i stoimosti v kontekste marketingovykh issledovaniy (On line). *Problemy sovremennoy ekonomiki*, 3(43). Retrived from <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=4204>
11. Teoriia hranychoi korysnosti povedinky spozhyvacha (On line). Retrived from <https://www.slideshare.net/alegre380/3-39179408>
12. *Ekonomicheskaya teoriya* (2003). V. I. Vidyapina. A. I. Dobrynina. G. P. Zhuravlevoy. L. S. Tarasevicha (Ed.). M.: INFRA-M
13. Kovalev V.V., Kovalev Vit. V. (2006) *Finansy organizatsiy*: textbook. M.:Prospekt.
14. *Ekonomika telekommunikatsii* (2014). V.M. Orlov (Ed.). O.: ONAT

Надійшла 05.05.2018 р.

Стаття рекомендована до друку д-ром екон. наук, проф. Барашем Ю. С., д-ром екон. наук, проф. Орловим В. М.